

Βία

Μύθοι και πραγματικότητα

«Συγχωρείστε με που αποκαλώ το παιδί βάρος. Τα παιδιά είναι βάρος κι αν φέρνουν ευχαρίστηση είναι γιατί δύο άνθρωποι τα θέλουν κι αποφάσισαν να αναλάβουν αυτό το βάρος...στην πραγματικότητα αποφάσισαν να το ονομάσουν μωρό κι όχι βάρος...Αν αρχίζαμε να συζητάμε συναισθηματικά για τα παιδιά, ο κόσμος θα έπαυε εντελώς να κάνει παιδιά».

Ποιος βλάσφημος, ποιος ιερόσυλος τόλμησε να προφέρει αυτά τα λόγια;

Μήπως κάποιος απλός γεννήτορας δηλαδή, κάποιος άντρας ο οποίος αποφάσισε, ελαφρά τη καρδία να κάνει παιδιά και τώρα τα παράτησε στη μητέρα τους; Μήπως κάποια σύγχρονη Φραγκογιαννού – η Φόνισσα του Παπαδιαμάντη; Μήπως κάποια μητέρα, ανάξια του τίτλου αυτού και οπότε θα πρέπει να καλέσουμε άμεσα τις κοινωνικές υπηρεσίες;

« Δυστυχώς » όχι! Αυτά τα λόγια είναι ενός βρετανού παιδίατρου και ψυχαναλυτή, ο οποίος ασχολήθηκε πάρα πολύ με τις σχέσεις μητέρας παιδιού και στον οποίο οφείλουμε σημαντικές εξελίξεις στην ψυχολογική και ψυχαναλυτική σκέψη σε αυτό το πεδίο. Είναι λόγια του Donald Winnicott από το βιβλίο του « Το παιδί, ο κόσμος και η πραγματικότητα » !

Τα λόγια αυτά μπορεί να είναι, επίσης, σκέψεις και λόγια τα οποία δικαιούνται και οφείλει να επιτρέψει στον εαυτό του, να πει κάθε « επαρκώς καλός » γονιός.

Ας κάνουμε μια στάση εδώ. Ας πάρουμε μια ανάσα για να συνέρθουμε μετά από αυτά τα « τρομακτικά » λόγια.

«Επαρκώς καλός » γονιός. Οφείλουμε, και πάλι στον Winnicott, την έννοια της « επαρκώς καλής μητέρας», μια έννοια η οποία ανακούφισε χιλιάδες μητέρες - αλλά και πατέρες και εκπαιδευτικούς και ψυχοθεραπευτές και, εν γένει, ανθρώπους που ασχολούνται με άλλους ανθρώπους - από το βάρος της τελειότητας. Η « τέλεια » μητέρα, είναι μια έννοια η οποία ενοχοποιούσε και, συνεχίζει να ενοχοποιεί, να βαραίνει τις ψυχές των μητέρων, αλλά και των πατεράδων, με το ασήκωτο φορτίο της τελειότητας. Μια έννοια ανύπαρκτη στην πραγματικότητα, και γι' αυτό

ανέφικτη. Ας μεταφέρουμε τα παραπάνω, στην Ελληνίδα μητέρα, ή μάλλον στη μητέρα στην Ελλάδα (μιας και το φαινόμενο δεν είναι αποκλειστικά «ελληνικό »), η οποία επί αιώνες όφειλε να είναι « μάνα, αδελφή και Παναγιά », με βάση της επιταγές της κουλτούρας, των αντρών, των γονιών, των πεθερικών, της γειτονιάς, της Εκκλησίας.

Ο « επαρκώς καλός » γονιός, λοιπόν, είναι, σε αντιστοιχία με την επαρκώς καλή μητέρα, ο γονιός ο οποίος φροντίζει να είναι παρών στη ζωή του παιδιού του, φροντίζοντας το παιδί αλλά χωρίς να γίνεται υποτακτικός του, στηρίζει χωρίς να υποκαθιστά το παιδί εκεί όπου μπορεί να αυτονομείται, νοιάζεται και αγχώνεται χωρίς να υπερπροστατεύει το παιδί του, επιτρέπει στο παιδί να δοκιμάσει μόνο του πράγματα, να ρισκάρει, να κάνει λάθη, αταξίες, ξέρει να οριοθετεί και να δίνει δίκαιη τιμωρία χωρίς να απαιτεί συμπεριφορά ενηλίκου, χωρίς εκδικητικότητα, χωρίς να υπερβαίνει τα δικά του όρια. Είναι παρών αλλά δεν είναι διεισδυτικός θέλοντας να ξέρει τα μύχια του παιδιού του, είναι κοντινός και οικείος αλλά δεν θα γίνει ποτέ φιλαράκι. Προετοιμάζει το παιδί του να απογαλακτιστεί και τη λύπη του αποχωρισμού την οποία βιώνουμε κάθε μέρα ως γονείς, νιώθοντας τα παιδιά μας να μας φεύγουν, την κρατάμε μέσα μας, την μοιραζόμαστε με την ή τον σύντροφό και τους φίλους μας, την μετατρέπουμε σε χαρά για το παιδί μας που πατάει όλο και πιο πολύ στα πόδια του.

Έχοντας, λοιπόν, την επίσημη ... ψυχαναλυτική άδεια του Donald Winnicott, ας πιάσουμε τη ζωή από την αρχή, πριν καν την εμφάνιση του « βάρους », το οποίο ονομάζουμε « μωρό », στη ζωή μας.

Ας ξεκινήσουμε από τη γλώσσα, την ετυμολογία: πιθανολογείται βάσιμα ότι η λέξη « βία » έχει την ίδια προέλευση με το « βίο ». Την πρωτοϊνδοευρωπαϊκή ρίζα *g^weiH₃w- (ζω) ... το « βέω», που σημαίνει «πορεύομαι» Βίος εκ του (F)ις = Δύναμις, βία.

Άραγε η ετυμολογία να μας στέλνει ένα κρυφό μήνυμα ;

Ας ξεχάσουμε τις τρέχουσες αντιλήψεις μας για τη βία, η οποία στην καθημερινότητα ταυτίζεται με κάτι, λίγο έως πολύ, αρνητικό. Ας ξεχάσουμε, επίσης, τις διάφορες προτροπές και προπαγάνδες ενάντια στη βία.

Πριν καν αποφασίσουμε με την ή τον σύντροφό μας να κάνουμε παιδιά, υπήρξε μια συνάντηση. Σε κάποιο πχ μπαρ, κάποια στιγμή, αφού κοιτάξαμε, καρφώσαμε και μας κοίταξε, μας κάρφωσε, μαζέψαμε το κουράγιο μας, πήραμε το ποτό μας και πήγαμε κοντά της ή κοντά του «Καλησπέρα, με λένε.. να κεράσω ; » κ.ο.κ. Αυτά τα βλέμματα δεν περιέχουν μια ένταση; Μια « παραβίαση » του οπτικού και ζωτικού χώρου του άλλου ; Η κίνηση προς τη μπάρα και το πλησίασμα δεν έχουν ενέργεια; Ένταση; Αυτό δεν είναι μια, από τις πολλές μορφές τις οποίες παίρνει η βία; Είναι κακή βία; Όχι, θα πει κάποιος βιαστικός, αφού είναι για καλό σκοπό. Αλλά παύει να είναι βία, με την πιο βαθιά υπαρξιακή έννοια; Παύει να είναι βία, ούτε καλή, ούτε κακή, απλά η Ζωή; Το άγγιγμα, το φιλή, η ερωτική πράξη δεν έχουν ένταση; Ενέργεια; Τελικά βία, με την καινούργια έννοια της;

Και η εγκυμοσύνη; Αυτή η περίοδος την οποία κάθε γυναίκα ... « οφείλει » να ζει σε κατάσταση έκστασης, νιρβάνα, μέθεξης, απόλυτης ευφορίας και ευτυχίας; Κι εάν, η

γυναίκα, η « μάνα, αδελφή και Παναγιά » τολμήσει να βαρυγκωμήσει, να νοσταλγήσει εκείνο το μπαράκι όπου ανταλλάχτηκε το πρώτο βλέμμα και στο οποίο δεν θα επιστρέψει πάρα μετά από πολλούς μήνες ή και χρόνια και με το μισό μυαλό και τη μισή καρδιά (στις φυσιολογικότερες των περιπτώσεων) στο κινητό μη τηλεφωνήσει η γιαγιά ή η νταντά ή ο σύντροφος Είναι κακή μητέρα ; Η εγκυμοσύνη δεν είναι βία στο σώμα, την ψυχή της γυναίκας, στην ερωτική σχέση; Είναι. Είναι κακή βία; Είναι καλή ; Ή, μήπως είναι απλά η βία του Βίου, η βία της Ζωής πριν το καλό και το κακό;

Από την άλλη πλευρά, αυτό το έμβρυο, το οποίο όλοι μακαρίζουμε για τη ραχάτικη ζωή που κάνει μέσα στην κοιλιά της μαμάκας του, πόση πίεση δέχεται από το κοιλιακό τοίχωμα, το οποίο αποδεικνύεται ότι δεν είναι ελαστικό επ' άπειρον και το εξωθεί, μετά από εννέα μήνες, σε ένα κόσμο κρύο, με υπερβολικό φως και θόρυβο; Αυτό το μακάριο έμβρυο πόση βία υφίσταται μέσα στην κοιλιά, κατά τον τοκετό και έκτοτε;

Όταν το μωρό μας μάς ξυπνάει μέσα στα άγρια μεσάνυχτα, κλαίγοντας, γιατί πεινάει, μας ασκεί βία για να το ταΐσουμε. Δεν θέλει το κακό μας, κι ας μας προκαλεί μαύρους κύκλους γύρω από τα μάτια, νύστα το πρωί στη δουλειά και χάσιμο του σεξ απήλ μας. Θέλει απλά να φάει, να επιβιώσει.

Μα κι εμείς, όταν περπατάμε στο πεζοδρόμιο και βλέπουμε μια παρέα ανθρώπων που συζητάνε και κλείνουν το πέρασμα, δεν τους λέμε « Συγνώμη, να περάσω ; » διακόπτοντας την κουβέντα τους; Θέλουμε το κακό τους; Θέλουμε να τους χαλάσουμε την κουβέντα; Όχι, να συνεχίσουμε το δρόμο μας θέλουμε, τον οποίο αυτοί, χωρίς επίσης καμία κακή πρόθεση, παρεμποδίζουν. Δεν είναι και αυτό βία; Θεμελιώδης, πριν την κακή ή καλή βία.

« Ουφ, με έσκασε αυτό το παιδί ..! », « Όχι μόνον δεν είμαστε με την παρέα στο μπαράκι, αλλά πρέπει να ξενυχτάω κιόλας γιατί το άλλο αποφάσισε να μην κοιμηθεί και μας έχει πάρει τ' αυτιά », « Τι ήθελα κι έκανα παιδιά ;... » ... και ο κατάλογος μπορεί να συνεχιστεί για πολύ.

Επιτρέπεται ένας γονέας – και πιο ιδιαίτερα μια μητέρα – να κάνει τέτοιες , έστω και φευγαλέες, σκέψεις; Πόσο δε μάλλον να τις μοιραστεί με την ή τον σύντροφο ή φίλους ; Μήπως αυτές οι σκέψεις δημιουργήσουν τραύματα ; Μήπως καταλήξουν να γίνουν ...πράξη ; Μήπως ο σωστός γονιός είναι αυτός ο οποίος δεν έχει παρά μόνον θετικές σκέψεις, μόνον αγάπη, μόνο διαθεσιμότητα και, κατά συνέπεια, το οποιοδήποτε αρνητικό συναίσθημα - το οποίο « κανονικά » δεν θα έπρεπε, ούτε καν, να εμφανίζεται – οφείλει να το ξεριζώνει και να το κάνει ακόμα περισσότερη αγάπη ;

Ξεκίνησα με αυτές τις εικόνες για να συμφωνήσουμε ότι:

Ένα. Ζωή χωρίς βία, υπάρχει αλλά μόνον στη φαντασία, στην τέχνη και στο ... θάνατο.

Δύο: υπάρχει μια βία, ας την ονομάσουμε θεμελιώδη, αρχέγονη, ένστικτο αυτοσυντήρησης, ένστικτο επιβίωσης, η οποία είναι κάτι το φυσιολογικό, το αναπόφευκτο, το αναγκαίο, το χρήσιμο. Αυτό συμβαίνει, όχι επειδή το λέει η ετυμολογία αλλά γιατί μας το διδάσκει η ίδια η ζωή, αν θέλουμε, βέβαια, να την αφουγκραστούμε. Υπάρχει αυτή θεμελιώδης, αρχέγονη βία, το ένστικτο αυτοσυντήρησης, η οποία είναι μια βία « ουδέτερη » δηλαδή πριν το καλό και το κακό. Στη συνέχεια της συζήτησης θα αναφέρομαι σε αυτή τη βία ως « θεμελιώδη βία », όπως την ονόμασε ο Γάλλος ψυχαναλυτής Jean Bergeret στο βιβλίο του « Η θεμελιώδης βία. Ο ανεξάντλητος Οιδίποδας » το 1984.

« Δεν είσατε καλοί γονείς, θα φύγω! », « Έχω δικαίωμα να ... », « Άσε μαμά, δε σε χρειάζομαι, θα το πω στο μπαμπά » ... λόγια των παιδιών μας, χιλιοειπωμένα, και μάλιστα σε εκατοντάδες ντεσιμπέλ, σε λούπα, συνοδευόμενα από σωματικές επιθέσεις, αναίτια ξεσπάσματα, ξεσπάσματα δυσανάλογα με την αφορμή η οποία τα προκαλεί.... Και αυτός επίσης ο κατάλογος, η λίστα των επιθέσεων εκ μέρους των παιδιών μας, μακρύς ...

Είναι, λοιπόν, τα παιδιά μας προβληματικά ; Επιθετικά ; Μελλοντικά μέλη συμμοριών ;

Ή, μήπως, απλά εκφράζουν τη θεμελιώδη βία τους και, επίσης, αντιστέκονται απέναντι στη δική μας θεμελιώδη βία.

Ένα σχόλιο επ' αυτού.

Ποια είναι η δική μας θεμελιώδης βία απέναντι στα παιδιά ;

Πρώτον, είμαστε αυτοί που τα έφεραν στη ζωή. Πρόκειται για μια πράξη βίας και αυθαιρεσίας για την οποία, μάλιστα, δεν υπάρχει άλλη δυνατότητα. Δηλαδή, δεν μπορούμε να ζητήσουμε τη γνώμη τους ! (αλλά και να μπορούσαμε, δεν θα έπρεπε).

Δύο: Είμαστε μεγαλύτεροι , σε μέγεθος, σε ηλικία, σε εμπειρία και γνώση και αυτό, τη ίδια στιγμή που τα κάνει να νιώθουν ασφαλή κοντά στο « μεγάλο και οικείο ζώο », τα εκνευρίζει διότι καταλαμβάνουμε ένα μέρος από το χώρο τους. Υλικά και ψυχικά. Επόμενα ο απεριόριστος ναρκισσισμός τους- φυσιολογικός σε αυτές τις ηλικίες - συναντά έναν περιορισμό.

Πριν χρόνια συζητούσα με ένα φίλο και συνάδελφο ο οποίος είχε ήδη ένα παιδί. Εγώ του έλεγα τα δικά μου άγχη (για εάν και όταν θα αποκτούσα παιδιά) για το εάν θα είμαι αρκετά στοργικός και φροντιστικός αλλά ταυτόχρονα να μην τα πνίξω με την αγάπη μου κ.ο.κ.. Μου λέει : «Μην ανησυχείς, όταν νιώσουν την ανάγκη να τα αφήσεις ήσυχα, θα στο δείξουν. Όταν το δικό μου ήταν 6-7 μηνών, το θυμάμαι

ακόμα ζωντανά, ξαφνικά μου έριξε μια σπρωξιά με τον αγκώνα ενώ τον είχα αγκαλιά. Παραξενεύτηκα με τη δύναμη του αλλά και με την « απόρριψή » του. Μετά από μερικές φορές κατάλαβα ότι ήθελε απλά την ησυχία του. Ξέρω 'γω γιατί;... ίσως για να μείνει μόνος, ίσως για να « χωνέψει » την αγκαλιά που του είχα κάνει; Ίσως για να ονειροπολήσει; Δεν μου ήταν και πολύ εύκολο να τον αφήσω αλλά έπρεπε...».

Θυμάμαι μια από τις πρώτες θεραπευόμενες μου στη Γαλλία. Περίπου 30 χρόνων. Μετά από μια παραμονή 2 χρόνων στο Λονδίνο όπου εργαζόταν, επέστρεψε στο γενέθλιο Παρίσι. Ήρθε για ψυχοθεραπεία ενώ είχε γίνει μητέρα πριν δυο τρεις μήνες. Κατακλυζόταν από ιδέες οι οποίες την τρομοκρατούσαν, δεν μπορούσε να αναγνωρίσει τον εαυτό της, φοβόταν ότι θα μπορούσε, με κάποιο μαγικό τρόπο, να γλιστρήσει σε πέρασμα την πράξη. Δηλαδή, να της πέσει το μωρό από τα χέρια, να το ταΐσει λάθος και να πνιγεί ή έως και να του κάνει άμεσα κακό με ένα μαχαίρι ή πετώντας το από το παράθυρο. Εννοείται ότι θεωρούσε τον εαυτό της κακή μητέρα, αφού είχε κακές σκέψεις. Κάποια στιγμή μοιράστηκε το πόσο καλά ένιωθε στο Λονδίνο. « Εκεί ήμουν αόρατη. Κανείς δε σε κοιτάει, στο μετρό, στο λεωφορείο, στο εστιατόριο. Στο Παρίσι όλοι κοιτάνε!». Καταλαβαίνετε ότι, υπό άλλες συνθήκες, θα είχα σκάσει στα γέλια και θα της έλεγα « Για ελάτε στην Αθήνα !».

Αυτό που έλεγε αυτή η κοπέλα δεν ήταν για γέλια. Αντίθετα είχε μέσα του κάτι σπαραχτικό. Ήθελε να περνά αόρατη. Η μητέρα της δεν την είχε « κοιτάξει ». Δηλαδή, ενώ ήταν μια « καλή » μητέρα από τυπικής και λειτουργικής απόψεως, δεν είχε μπορέσει να κοιτάξει ολόκληρη την κόρη της, σαν σύνολο, συναισθηματικά, να την ταΐσει αγάπη, ζεστό νανούρισμα, παιχνίδι. Όπως είπε κάποια άλλη στιγμή η θεραπευόμενη « ακόμα και το βλέμμα με την κυριολεκτική έννοια, έλειπε. Πάντα με κοίταζε φευγαλέα, σα να ήθελε να με αποφύγει... λοξά, σα να ντρεπόταν; Σα να ήμουν κάτι άσχημο, κακό; Εγώ, όταν κοιτάζω το μωρό μου που θηλάζει ή κοιμάται, νιώθω ότι το αγκαλιάζω με τα μάτια μου, ότι θέλω να το σφίξω με το βλέμμα μου. Σε τέτοιες στιγμές νιώθω πλήρης και τότε είναι που μου έρχονται οι σκέψεις μην τυχόν και του κάνω κακό ». Όπερ έδει δείξε, θα μπορούσαμε να πούμε.

Το μωρό, το παιδί το οποίο δεν λαμβάνει μια πλήρη και απόλυτη υποδοχή και αποδοχή από το γονιό και, καταρχάς και καταρχήν από τη μητέρα, δέχεται μια τεράστια βία. Δέχεται τη βία του ελλείματος, του κενού. Νιώθει « άσχημο, κακό, λάθος ». Αυτή το έλλειμα « απόλυτης υποδοχής και αποδοχής » ασκεί μία τεράστια συναισθηματική βία, κι ας υπάρχει η λειτουργική φροντίδα της μητέρας. Αυτό το έλλειμα φέρει και φυσά πάνω στο παιδί μια πνοή θανάτου. Να σημειώσουμε εδώ ότι όταν λέω « απόλυτη υποδοχή και υποδοχή » το λέω με την έννοια που μιλά ο

Winnicott για την « επαρκώς καλή μητέρα ». Η μητέρα χρειάζεται να είναι παρούσα τόσο όσο χρειάζεται το μωρό της, χωρίς υπερβολή, χωρίς την απαίτηση της τελειότητας. Αυτό και μόνο αρκεί στο μωρό, και στη συνέχεια στο παιδί, για να

νιώσει ότι η μητέρα (αλλά το ίδιο ισχύει και για τον πατέρα) το αγαπά « απόλυτα ». Αυτό εξασφαλίζει μια ομαλή μετάβαση από την ενδομήτρια ζωή, σαν να υπάρχει συνέχεια, επουλώνοντας σιγά-σιγά το αντικειμενικά, αναπόφευκτα και αναγκαία, τραυματικό συμβάν της εξόδου στον κόσμο.

Η κοπέλα αυτή, έχοντας « αναπνεύσει » το θάνατο από μωρό από την ίδια τη μητέρα της, βίωνε, κατά συνέπεια, τους « ξένους » ως κάτι το επιθετικό. Ο Παριζιάνος που την κοίταζε στο μετρό, δεν βιωνόταν ως ένας θαυμαστής, ως κάτι καλό που θα της έδινε χαρά, αυτοπεποίθηση. Αφού ο πρώτος άνθρωπος της ζωής της, η μητέρα, φέρθηκε σαν εχθρός, σαν « θάνατος », θα ήταν δυνατόν ο « ξένος » να είναι φίλος, να είναι αγαπησιάρης ; Οπότε, το αδιάφορο και ψυχρό Λονδίνο ήταν, ψυχικά, ο κατάλληλος τόπος για εκείνη. Δεν υπήρχε « καμιά » βλεμματική επαφή εκ μέρους των Λονδρέζων, οπότε δεν υπήρχε και καμία αίσθηση εισβολής από τον άλλο. Ταυτόχρονα, αυτός ο « αδιάφορος » κόσμος του Λονδίνου, ήταν ο κόσμος στον οποίο είχε συνηθίσει. Ένας κόσμος ξένων, αδιάφορων και ψυχρών όπως ο Πρώτος της Κόσμος, η μητέρα. Ένας κόσμος γνωστός, άρα οικείος και ελεγχόμενος.

Όταν, λοιπόν, αυτή η κοπέλα βρέθηκε με το μωρό της, παρόλο που ήταν όντως καλή μητέρα, γιατί, με κάποιο ασυνείδητο τρόπο, ήξερε να « αγκαλιάζει » το μωρό της, ταυτόχρονα φοβόταν.

Σε ένα πρώτο επίπεδο, φοβόταν μήπως, λόγω παραδείγματος, γίνει κακή σαν τη μητέρα της.

Σε ένα δεύτερο, ασυνείδητο, επίπεδο, φοβόταν την αναπόφευκτη θεμελιώδη βία που βίωνε με το μωρό της πχ όταν την ξύπναγε μέσα στα άγρια μεσάνυχτα για να θηλάσει κι εκείνη, μισοκοιμισμένη και κουρασμένη, το μόνο που ήθελε ήταν να συνεχίσει τον ύπνο της και ένιωθε κάποια, καθόλα φυσιολογική, βαρυγκώμια. Αλλά αυτή τη φυσιολογική βαρυγκώμια, δεν επέτρεπε στον εαυτό της να τη βιώσει, να τη μοιραστεί γιατί, λόγω των βιωμάτων της, είχε ταυτίσει κάθε μορφή βίας με την θανατερή βία που είχε εισπράξει από τη μητέρα της. Έτσι ένιωθε ενοχές και κατέστελλε τον εαυτό της. Αλλά τα συναισθήματα και τις σκέψεις, τα οποία δε

επιτρέπουμε να εκφραστούν και τα διώχνουμε από την πόρτα ξαναμπάνουν από το παράθυρο, κατά την εύγλωττη εικόνα που χρησιμοποίησε ο Φρόντ για την απώθηση. Τα απωθημένα συναισθήματα και σκέψεις της θεραπευόμενής μου συσσωρεύονταν και κάποια στιγμή ξεχειλίζαν με τη μορφή των φόβων και των βίαιων εικόνων. Ταυτόχρονα, θέλοντας να « λυγίσει το ραβδί από την άλλη μεριά » σφιχταγκάλιαζε συναισθηματικά το παιδί της, όπως είχε πει στο σημείο με το βλέμμα. Και αυτή η βία του σφιχταγκάλιασματος, τη φόβιζε γιατί, όπως είπαμε είχε ταυτίσει κάθε έντονο συναίσθημα, ακόμη και αγαπητικό, κάθε βία με την καταστροφική βία. Εξάλλου, δυσκολευόταν εξίσου και με το σύντροφό της. « Μου

είναι πιο εύκολο, να κάνουμε κάθε μέρα σεξ, από το να του πω ότι τον αγαπάω. Όχι ότι δεν μ'αρέσει το σεξ αλλά νιώθω ότι υπάρχει και κάτι ...περίεργο στο γιατί το θέλω τόσο «πολύ». Και τον θέλω και τον αγαπάω αλλά μόλις του το λέω, πάλι έρχονται οι κακές σκέψεις για το μωρό ».

Οι δυσκολίες ξεκινούν λοιπόν όταν δεν τα πηγαίνουμε καλά με αυτή τη θεμελιώδη βία.

Όταν νιώθουμε ενοχές επειδή κάποια στιγμή θα βαρυγκωμήσουμε, θα κουραστούμε, θα νοσταλγήσουμε την εποχή πριν το παιδί, θα προσμένουμε τη στιγμή που θα μεγαλώσει και θα φύγει. Όταν για λόγους πολιτισμικούς, θρησκευτικούς * αλλά και από την οικογενειακή μας διαπαιδαγώγηση, η θεμελιώδης βία έχει ταυτιστεί με το Κακό. Επόμενα, συναισθήματα και σκέψεις σαν τις παραπάνω βιώνονται ως ότι « είμαι κακός ή και επικίνδυνος γονιός », ως αμαρτία, ως παθολογία ή και τρέλα.

Οι δυσκολίες συνεχίζουν, παραπέρα, όταν τη θεμελιώδη βία των παιδιών μας, τα οποία έχουν ανάγκη να μας ελέγχουν, να κυριαρχήσουν, αλλά και να τα αφήσουμε ήσυχα, την εκλαμβάνουμε ως απόρριψη, ως επιθετικότητα και, είτε νιώθουμε ενοχές ότι για να αντιδρούν έτσι, κάπου δεν είμαστε καλοί γονείς, είτε, χειρότερα, τα αντιμετωπίζουμε ως « μέλη του σώματός αλλά και τη ψυχής μας » και δεν τους επιτρέπουμε να αποκολληθούν.

Είναι πολύ σημαντικό το να εξοικειωθούμε με αυτή τη θεμελιώδη βία, τόσο του παιδιού μας όσο και τη δική μας, για να μπορούμε να την αναγνωρίζουμε, να την εκφράζουμε στο βαθμό που χρειάζεται, να την υποδεχόμαστε, εξίσου, από το παιδί μας, στο βαθμό που χρειάζεται και να την εντάσσουμε προσδευτικά στο ψυχικό ρεύμα της αγάπης. Η θεμελιώδης βία να γίνει σιγά-σιγά το δυναμικό, ενεργειακό υπόβαθρο της αγάπης.

Θα ήθελα σε αυτό το σημείο να αφιερώσω μια μικρή παράγραφο στους πατέρες. Η όλη συζήτηση μας μοιάζει να απευθύνεται περισσότερο στη μητέρα, στη σχέση μητέρας παιδιού. Πολύ περισσότερο στην κοινωνία αυτός ο ρόλος τίθεται στο προσκήνιο και κάπου, οι πατέρες περνάνε σε δεύτερο πλάνο ή και εξαφανίζονται. Πράγμα, βολικό, μεν για αρκετούς γεννήτορες (όπως τους ανέφερα στην αρχή) οι οποίοι δεν θέλουν – συνειδητά ή ασυνειδητά – να επωμιστούν πλήρως το ρόλο τους. Πράγμα άδικο για πολλούς πατέρες οι οποίοι και θέλουν και ψάχνουν το ρόλο τους. Άδικο και για τα παιδιά αλλά και τις γυναίκες. Οι πατέρες λοιπόν δεν έχουν καμία συμμετοχή, καμία ευθύνη; Το κεφάλαιο είναι μεγάλο και θα αρκεστώ σε λίγες επιγραμματικές σκέψεις. Φυσικά και έχουν. Είναι φροντιστικοί, «μητρικοί» με το παιδί τους ; Είναι στήριγμα για τη σύντροφό τους, και στην πρώτη περίοδο – εγκυμοσύνη, πρώτοι μήνες μετά τη γέννα – αλλά και στη συνέχεια ; Παίρνουν πάνω τους ισότιμα βάρη της οικογένειας; Μέχρις εδώ, αναφέρομαι σε πράγματα τα

οποία, ευτυχώς, συμβαίνουν όλο και πιο πολύ στην κοινωνία. Υπάρχει στην ελληνική κοινωνία μια μεγάλη πολιτισμική, αθόρυβη, επανάσταση σε αυτό το πεδίο, η φροντιστική παρουσία των πατεράδων, η οποία μόνον καλά πράγματα φέρνει, και στα παιδιά αλλά και στους γονείς.

Ο πιο ιδιαίτερα πατρικός ρόλος, είναι και ο πιο « θεμελιωδώς βίαιος ». Αντέχουν οι πατεράδες να μπαίνουν ανάμεσα στη μητέρα και το παιδί « της », κόβοντας ξανά και ξανά τον ομφάλιο λώρο, τον οποίο αυτή η « τρελή » δυάδα μητέρας – παιδιού έχει την αυθόρμητη, φυσική τάση να ξαναδημιουργεί; Υπενθυμίζει στη μητέρα το θηλυκό της μέρος, « προσκαλώντας τη στο δικό τους κρεβάτι και αποσπώντας την από το κρεβάτι του παιδιού »;

Ένα από προβλήματα το οποίο συναντάμε στην εποχή μας, χονδρικά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, είναι τα όρια. Κάποιος θα βιαστεί να μας πει: « ναι, όντως, τα παιδιά στην εποχή μας δυσκολεύονται να δεχτούν τα όρια, τις ματαιώσεις ..».

Να επαναδιατυπώναμε την παραπάνω φράση σε « σωστά ελληνικά »;

Οι γονείς, είναι που δυσκολεύονται με τα όρια. Οι γονείς είμαστε αυτοί που δυσκολευόμαστε να βάλουμε όρια, να ματαιώσουμε.

Το πρόβλημα λοιπόν, όπως και κάθε σχεδόν πρόβλημα το οποίο παρουσιάζουν τα παιδιά μας είναι πρόβλημα των γονέων και όχι δικό τους.

Από μια κοινωνία, ας την πούμε παραδοσιακή για λόγους συνεννόησης, λίγο έως πολύ μέχρι και τη δεκαετία του 1980, όπου το παιδί δεν αντιμετωπιζόταν ως άτομο με δικές του ανάγκες, επιθυμίες, προσωπικότητα, περάσαμε, σε μεγάλο βαθμό, στο άλλο άκρο. Όπως και εμείς οι ενήλικες περάσαμε στο άλλο άκρο. Από την – σχεδόν πλήρη - υποταγή στο « Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια » και στο « τι θα πει ο κόσμος », αναζητώντας την ατομικότητα και την πραγματική επιθυμία μας, έχουμε περάσει - λόγω οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών παραγόντων, οι οποίοι δεν είναι της παρούσης να αναπτυχθούν - στον ατομικισμό, στο να θεωρούμε δικαίωμα την κάθε επιθυμία μας και, επίσης, στο να δυσφορούμε όταν η πραγματικότητα μας φέρνει κατά πρόσωπο με το γεγονός ότι το δικαίωμά μας συνεπάγεται και υποχρεώσεις όπως επίσης και το να λαμβάνεται υπόψη και ο άλλος, τα « θέλω » και τα δικαιώματά του.

Σε μια προσπάθεια, λοιπόν, να μην αναπαράγουμε το αυταρχικό μοντέλο των προηγούμενων γενιών, επιτελείται μια ενοχοποίηση κάθε μορφής ορίου δηλαδή κάθε βίας. Αυτό μπορεί να γίνεται για λόγους « προοδευτικότητας ». Γίνεται, επίσης, λόγω του γεγονότος ότι καλλιεργείται και ευοδώνεται το ανοριοθέτητο σε κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο (στην οικονομία, την πολιτική κλπ.). Έτσι τα « όρια » βιώνονται από πολλούς σύγχρονους γονείς ως κάτι το τραυματικό για τα παιδιά τους. Ταυτίζονται με την αυταρχικότητα των παλιών γενιών, την έλλειψη διαλόγου

κ.ο.κ. Έτσι, όταν οι γονείς δεν έχουν μια απαρτιωμένη και απενοχοποιημένη σχέση με τη θεμελιώδη βία αλλά και την επιθετικότητά τους, βιώνουν την τοποθέτηση ορίων στο παιδί τους, την τιμωρία (αναφέρομαι στη δίκαιη τιμωρία ή, όπως αλλιώς λέγεται, τις επιπτώσεις) ως κάτι το Κακό.

Το αποτέλεσμα είναι πως, όσοι από τους γονείς δυσκολεύονται με τα όρια, στην πραγματικότητα, δημιουργούν δύο προβλήματα στα παιδιά τους.

Σε ένα πρώτο, πιο ορατό επίπεδο, διαπαιδαγωγούν μέλλοντες έφηβους και ενηλίκους, οι οποίοι όταν θα βγουν, εκ των πραγμάτων, έξω από το κουκούλι της οικογένειας, θα δυσκολεύονται να προσαρμοστούν σε κανόνες, όρια, στην ύπαρξη του άλλου με τις δικές του επιθυμίες και προσωπικότητα, θα δυσκολεύονται να διαχειριστούν αντίξοες και άδικες καταστάσεις τις οποίες αναπόφευκτα θα συναντήσουν. Θα έχουν ως τρόπους αντίδρασης, είτε την επιθετικότητα, την συνεχή ανυπακοή και ανέξοδη εξεγερτικότητα είτε την παθητική υποταγή και το κλείσιμο στον εαυτό.

Σε ένα δεύτερο, πιο βαθύ επίπεδο, η έλλειψη ορίων, δημιουργεί αγχωμένα παιδιά. Τα παιδιά είναι μεν ...παιδιά, δηλαδή μικροί – φυσιολογικοί – νάρκισσοι, οι οποίοι θέλουν τα πάντα και, μάλιστα, εδώ και τώρα. Ταυτόχρονα δεν είναι « χαζά ». Θέλουν να υπάρχει πλαίσιο, όρια, να υπάρχει κάτι έξω από αυτά, μιας και ο ψυχισμός τους δεν είναι ακόμα - και αυτό είναι απολύτως φυσιολογικό, είναι μέρος της ψυχοσυναισθηματικής τους ωρίμανσης – σε θέση να αυτοπεριοριστεί, να αυτολογοκριθεί. Αυτό το περιμένουν από τους ενήλικες. Όταν οι ενήλικες λόγω δικών τους φόβων ή ενοχών, δεν « κρατάνε τα μπόσικα », μπορεί σε ένα πρώτο επίπεδο το παιδί να νιώθει ο απόλυτος κυρίαρχος και αυτό να προκαλεί ηδονή και αίσθημα θριάμβου αλλά στο ασυνείδητο επίπεδο, δημιουργείται ένα έντονο άγχος διότι το μήνυμα που παίρνει το παιδί είναι ότι, οι ενήλικες δεν μπορούν να παίξουν τον ενήλικο ρόλο τους. Επόμενα, εάν οι ενήλικες δεν μπορούν να παίξουν τον ενήλικο ρόλο τους στο θέμα των ορίων, δεν θα το παίξουν ούτε σε θέματα ζωτικής σημασίας για την ύπαρξη του παιδιού.

Δύο λόγια για την επιθετικότητα.

« Ο Κώστας έσπρωξε τρέχοντας στο διάλλειμα το Γιάννη κι αυτός έπεσε. Η Μαρία με την Ελένη κοροϊδεύουν τη Σοφία. Ο Γιώργος και ο Νίκος σπρώχτηκαν για ένα Lego »....

Και να σου τα παράπονα μεταξύ γονέων, και να σου τα ατελείωτα μηνύματα σε αυτές τις υπέροχες λίστες στο viber, και να σου τα τηλεφωνήματα στους εκπαιδευτικούς.

Για να καταγγελθεί το Booling και να ληφθούν δραστικά μέτρα.

Όλα λοιπόν είναι booling!

Ας σημειώσουμε εδώ ότι, πολύ συχνά, μπορεί να ακούσουμε τους ίδιους αυτούς αγχωτικούς αλλά και υπερ-απαιτητικούς, παρεμβατικούς γονείς που βλέπουν παντού booring, να « αναπολούν » τις αλάνες, τον πετροπόλεμο, να εκθειάζουν την « παλιά καλή εποχή στο χωριό όπου τα παιδιά κάναν ότι θέλανε και ζούσαν ελεύθερα στη φύση »... « Πετροπόλεμος, κουκουναροπόλεμος , περνάγανε ωραία » ... Όλες αυτές οι « νοσταλγίες » είναι τόσο μα τόσο ωραίεςαλλά μόλις το παιδί της πόλης και του διαμερίσματος αποπειραθεί να παίξει λίγο πιο « βίαια », δηλαδή πιο σωματικά, στο διάλειμμα, στην παιδική χαρά ή στον παιδότοπο, έτσι και θελήσει να πειραματιστεί σκαλίζοντας το χώμα γύρω από ένα δέντρο, εάν θελήσει να κάνει ένα γύρο μόνο του ή με τα παιδάκια της παρέας στην παραλία όπου είμαστε για καλοκαίρι, ξεπροβάλλει το φάντασμά της « βίας », του « ανεξέλεγκτου », του « μη χαθεί » κ.ο.κ.

Πραγματικά, εάν παρακολουθήσει κάποιος από μια ψύχραιμη απόσταση όλη αυτή την εικόνα, θα έσκαγε στα γέλια με την αντιφατικότητα και την υπερβολή της, εάν δεν ήταν γεμάτη παρακινδυνευμένες « αντι-βίαιες » απόψεις, και δεν αποτελούσε μέρος της παρεμβατικότητας αρκετών σημερινών γονιών στο έργο των εκπαιδευτικών.

Ανακεφαλαιώνοντας λοιπόν, στη συζήτησή μας αυτή ήθελα να επικεντρώσω στο:

1.

Να μειώσουμε και, γιατί όχι, να αποβάλλουμε το φόβο και τις ενοχές μας απέναντι στη « θεμελιώδη βία » μας, δηλαδή τα δυσάρεστα συναισθήματα τα οποία μας δημιουργούνται απέναντι στα παιδιά μας.

2.

Να αντιμετωπίσουμε το άγχος, το φόβο και τις ενοχές όταν τα παιδιά μας εκδηλώνουν τη δική τους θεμελιώδη βία, να την υποδεχόμαστε, να την αγκαλιάζουμε, να την αντέχουμε και, προοδευτικά, να την εντάσσουμε σε πιο φιλοκοινωνικά και αλληλέγγυα σχήματα συμπεριφοράς

3.

Να μειώσουμε, και γιατί όχι, να αποβάλλουμε το περιττό άγχος και την ενοχή για την φυσιολογική επιθετικότητα των παιδιών μας στο παιχνίδι, στις μεταξύ τους σχέσεις. Να τους επιτρέψουμε, αφ' ενός να τη βιώσουν και να τηνασκήσουν , αφ' ετέρου να μάθουν να τη διαπραγματεύονται αυτοτελώς, χωρίς εμάς. Να μην παρεμβαίνουμε παρά μόνον όταν ξεπερνούν τα απαραίτητα και ανεκτά όρια. Όρια τα οποία, όπως θα έχετε συμπεράνει , από τα παραπάνω, στην πραγματικότητα θα έπρεπε να είναι αρκετά πιο ευρεία από αυτό που θεωρούμε σήμερα ως ανεκτά.

4.

Να εμπιστευθούμε του εκπαιδευτικούς και το σχολείο, να τους επιτρέψουμε να επιτελέσουν τον αυτοτελή τους ρόλο, χωρίς συνεχείς, αγχωμένες παρεμβάσεις και απαιτήσεις, οι οποίες τρικλοποδιάζουν το Έργο τους και τους ακυρώνουν.

☒ ανεξάρτητα του εάν κάποιος πιστεύει ή όχι, γαλουχούμαστε από μια « χριστιανική » κουλτούρα. «Χριστιανική » κυρίως της Εκκλησίας και όχι τόσο των Γραφών. Εξ ου και τα εισαγωγικά! Τι μαθαίνουμε; Την άρνηση και καταδίκη κάθε βίας, το να «γυρίζουμε και το άλλο μάγουλο » αλλά και την καταδίκη της λιποψυχίας, της αδυναμίας. Ο «καλός » χριστιανός πρέπει να είναι από ασάλι ...!

Παραδόξως, δεν διδασκόμαστε και δεν δίνεται βαρύτητα σε τρία συμβάντα τα οποία αναδεικνύουν μία πιο πολύπλευρη και αντιφατική Εικόνα.

Τη Βία του Ιησού όταν έδιωξε τους εμπόρους από το Ναό και τη λιποψυχία του με το «Απελθέτω απ' εμού...» και το « Ηλί, ηλί...».

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

« Ο μικρός τύραννος . Γιατί και πως τα παιδιά εξουσιάζουν τους γονείς τους »

PREKOP JIRINA Εκδόσεις: ΘΥΜΑΡΙ

« Κοιμήσου αγγελούδι μου...γιατί μ'έσκασες! Δεν αντέχω άλλο! »

PREKOP JIRINA Εκδόσεις: ΘΥΜΑΡΙ

« Τα χαμένα μας παιδιά. Μικρή μελέτη για το χάσμα των γενεών »

POLONY NATACHA Εκδόσεις: ΠΟΛΙΣ

« Εκπαιδεύοντας τα παιδιά. Όρια στην παιδική παντοδυναμία »

NAOURI ALDO Εκδόσεις: ΚΕΛΕΥΘΟΣ

Aldo Naouri: «Μην τρελαίνετε τα παιδιά σας κάνοντάς τα να νιώθουν θεοί»

<https://www.lifo.gr/tropos-zois/health-fitness/o-koryfaios-gallos-paidiatros-aldo-naouri-min-trelainete-ta-paidia-sas>

Ο κανόνας «3-6-9-12» για τα παιδιά και την οθόνη Serge Tisseron

<https://tvxs.gr/life-plus/paideia/o-kanonas-3-6-9-12-gia-ta-paidia-kai-tin-othoni/>

« Το σύμπλεγμα του Τηλέμαχου. Γονείς και παιδιά μετά τη δύση του Πατέρα »

RECALCATI MASSIMO Εκδόσεις: ΚΕΛΕΥΘΟΣ

« Τι απομένει από τον πατέρα; Η πατρότητα στην υπερμοντέρνα εποχή »

RECALCATI MASSIMO Εκδότης: ΚΕΛΕΥΘΟΣ

Winnicot Donald Το παιδί, η οικογένεια και ο εξωτερικός του κόσμος, εκδ.
ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Lorenz, Konrad « Επιθετικότητα » εκδ. Χατζηνικολή.

(μπορεί κάποιος να διαβάσει αυτοτελώς τα τρία τελευταία κεφάλαια, τα οποία αφορούν τον άνθρωπο και τις κοινωνίες. Προτείνω ξενόγλωσση εκδοχή γιατί αυτή η μετάφραση έχει και μεταφραστικά και νοηματικά προβλήματα και λάθη).

Δημήτρης Οικονομίδης ψυχίατρος-ψυχοθεραπευτής